



УДК 025.7/.9:09-028.27:027.7:378.4:61

Т.Б. Павленко

Харківський національний медичний університет

Наукова бібліотека

ТЕХНОЛОГІЧНІ РІШЕННЯ ЦИФРОВОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КНИЖКОВИХ ПАМ'ЯТОК В ПРАКТИЦІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ

Розглянуто досвід Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету щодо впровадження проекту цифрової репрезентації книжкових пам'яток. Запропоновано технологічний цикл оптимального шляху документа та основних процесів функціонування цифрового ресурсу.

Рассмотрен опыт Научной библиотеки Харьковского национального медицинского университета по реализации проекта цифровой репрезентации книжных памятников. Предложен технологический цикл оптимального пути документа и основных процессов функционирования цифрового ресурса.

Considered the experience of the Scientific Library of Kharkiv National Medical University on implementation the project of a digital representation of rare and valuable books. Proposed an optimal technological way of the document and the basic processes functioning of the digital resource.

Ключові слова: книжкові пам'ятки, рідкісні та цінні видання, репрезентація, оцифрування, цифрова копія, цифрова колекція, страховий фонд.

Ключевые слова: книжные памятники, редкие и ценные издания, репрезентация, оцифровка, цифровая копия, цифровая коллекция, страхового фонд.

Key words: rare and valuable books, digital representation, digitization, digital copy, digital collection, insurance fund.

Збереження фонду раритетних видань і забезпечення їх ефективного використання є довгостроковою стратегією Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету (НБ ХНМУ).

Колекція однієї з найстаріших медичних шкіл України налічує близько 6 тисяч примірників 17-го–початку 20-го століть і виокремлена як фонд обмеженого доступу з перспективою організації відділу-музею. На разі здійснюється проект цифрової репрезентації книжкових пам'яток, зокрема ретро-колекції дисертаційних робіт з медицини та суміжних наук, що не втратили свого значення, перш за все, видатних вчених.

Поетапне оцифрування фонду рідкісних та цінних видань дозволить обмежити використання оригіналів і, одночасно, наблизити до потенційних користувачів, надавши їх електронні аналоги в широкий науковий та культурний обіг.

Головною вимогою реалізації проекту є створення безпечних умов та максимально дбайливих для першоджерел процедур сканування. На цей час набуто певний практичний досвід, технології відпрацьовуються за принципами комплексного підходу, дослідження документів *de visu*, одноразового введення інформації та багаторазового її використання.

Розроблений комплекс технологічних рішень, наявне технічне обладнання та програмні засоби забезпечують оптимальний шлях документу в процесі репрезентації, а також основні процеси функціонування цифрового ресурсу – створення, обробку, зберігання, опис, та надання відкритого доступу.

Організація і управління технологічним процесом здійснюються на платформі АБІС ІРБІС, де створено окрему бібліографічну базу даних «Книжкові пам'ятки» з властивостями електронного каталогу і функціями службової і користувацької одночасно. Загальна система бібліографічних та технічних метаданих, структурування інформації та механізм гіперпосилань на цифрові копії не тільки створюють передумови для паспортизації документів, а й значно полегшують опис і багатоаспектний пошук, ідентифікацію та виявлення місцезнаходження об'єкту, визначення прав доступу і копіювання тощо.

Для розміщення цифрових копій оперативного ретрофонду використовуються можливості інституційного Репозитарію ХНМУ на базі ПЗ DSpace, що має переваги щодо публікації матеріалів, їх пошуку та індексування пошуковими системами, а також забезпечення відкритого доступу користувачам.

Реалізацію проекту покладено на робочу групу фахівців відділу зберігання фондів та інформаційно-бібліографічного відділу з таким розподілом обов'язків:

1. Відділ зберігання фондів

- упорядкування фонду книжкових пам'яток та відбір видань: змістовний аналіз та фізична оцінка документа для визначення можливості оцифрування;
- сканування та пакетна технічна обробка відсканованого матеріалу;
- створення страхової цифрової копії документа у вигляді окремих зображень;
- створення оперативної (користувацької) цифрової копії документа у форматі .pdf з нанесенням водяного знаку приналежності НБ ХНМУ;
- передача документа та файлу його оперативної (користувацької) копії до інформаційно-бібліографічного відділу.

2. Інформаційно-бібліографічний відділ

- первинна каталогізація та формування бази даних книжкових пам'яток електронного каталогу для забезпечення доступу користувачам: перевірка наявності та коректності метаданих бібліографічного запису документа. При відсутності такого запису – його складання;
- публікація оперативної (користувацької) копії в Репозитарії ХНМУ і формування оперативного фонду цифрових копій документів для

організації доступу користувачів;

- додавання адреси-ідентифікатора (гіперпосилання) на повний текст документа у Репозитарії ХНМУ до бібліографічного запису у базі даних задля зв'язку електронної колекції з базою метаданих;
- повернення документа до відділу зберігання фондів.

3. Відділ зберігання фондів

- облік та упорядкування цифрових копій документів та створення страхового фонду для довготривалого збереження інформації;
- завершальна каталогізація та доопрацювання бібліографічних записів у базі даних книжкових пам'яток: внесення додаткових (службових) метаданих, що характеризують конкретне видання чи примірник (докладні книгознавчі характеристики видання щодо фізичного стану, особливостей художнього оформлення, наявності екслібрисів, автографів, дарчих, маргіналій тощо), а також даних про наявність і технічні характеристики страхової цифрової копії;
- повернення документу на місце зберігання.

Технічну підтримку надає адміністратор системи, куратором проекту є заступник директора бібліотеки з інформаційних технологій.

Подібна технологічна схема обумовлена послідовністю виконання процесів і операцій та визнана на цей час в умовах НБ ХНМУ найбільш доцільною. Разом з тим, проект цифрової репрезентації книжкових пам'яток триває і подальша оптимізація технологій в перспективі може надати більш ефективну організацію робочого циклу.